

Súťaž o najlepšiu esej na tému: *udržateľný spôsob života - 2009*
(pri príležitosti 20. výročia pádu *Železnej opony* a 40. výročia prvého Valného zhromaždenia OSN
venovaného stavu životného prostredia na našej planéte)

Ročník: 8.

Termín vyhlásenia súťaže a zverejnenia kritérií: 1.2.2009

Termín vyhlásenia výsledkov súťaže: október 2009

Vyhlasovatelia:

Geografický ústav Slovenskej akadémie vied

Regionálne environmentálne centrum Slovensko

Slovenská a Česká asociácia Rímskeho klubu

Spoločnosť pre trvalo udržateľný život v Slovenskej republike (STUŽ/SR)

Společnost pro trvale udržitelný život v České republice (STUŽ/ČR)

Pod záštitou Pracovnej skupiny Európskeho EcoFora: *Hodnoty pre udržateľnú budúcnosť*

Medzinárodná porota: Mikuláš Huba, Vladimír Hudek, Vladimír Ira, Ján Lacika, Christina Manetti, Pavel Nováček, Natália Šovkoplías, Pavel Šremer, Lubica Trubíniová, Eva Vavroušková

Finančná podpora (vrátane cien pre víťazov): Agentúra na podporu výskumu a vývoja (APVV)

Oprávnení účastníci: poslucháči univerzít v Českej republike a na Slovensku v I. a II. stupni vysokoškolského štúdia

Jazyk: slovenský, český alebo anglický

Tematické zameranie 8. ročníka: problematika trvalo udržateľného rozvoja a vyššej kvality života s dôrazom na vzťah slobody a zodpovednosti dve desaťročia po páde *Železnej opony*

Rozsah: 3 - 5 rkp. strán, riadkovanie 1,5, veľkosť písma 12, Times New Roman CE

Kritériá hodnotenia:

- aktuálnosť prístupu a originalita spracovania (vrátane výstižnosti názvu),
- schopnosť zaujať čitateľa a presvedčivo vyjadriť vlastný názor,
- seriózna práca s prameňmi,
- literárna hodnota,
- občianska/spoločenská angažovanosť
- návrhy riešení (aplikabilita).

Víťazné eseje budú finančne ocenené a v prípade súhlasu ich autorov publikované.

Adresovať: Geografický ústav SAV, Štefánikova 49, 814 73 Bratislava, na vedomie: STUŽ/SR, Staroturský chodník 1, 811 01 Bratislava, REC Slovensko, Vysoká 18, 811 06 Bratislava, geogmesz@savba.sk, rec@changenet.sk **do 31.7.2009. Súťažiacich prosíme uviesť presnú adresu domov, do školy, telefón a e-mail!**

Esej je krátky literárny útvar zameraný na určitú tému (podľa Cambridge Int. Dictionary of English). Esej môže mať viac odborné, alebo viac umelecké, či žurnalistické zameranie. V tomto prípade forma spracovania je vecou rozhodnutia autora. Každopádne by jazyk eseje mal byť zrozumiteľný širšiemu spektru čitateľov, a nielen úzkemu okruhu „zasvätených“.

O (trvalo) udržateľnom spôsobe života v kontexte súťaže esejí na túto tému

V roku 1969, teda práve pred 40 rokmi, predniesol vtedajší generálny tajomník OSN U Thant na pôde tejto najvýznamnejšej medzinárodnej organizácie apelatívny prejav na tému stavu a vývoja globálneho životného prostredia, z ktorého bolo zrejmé, že svoj prístup k planéte Zem musíme urýchlene a zásadne zmeniť.

Odvtedy si ľudstvo začína pomaly uvedomovať, že doterajší neobmedzený rozvoj či rast, odohrávajúc sa v prostredí obmedzených zdrojov našej planéty, je dlhodobu neudržateľný. V záujme existencie ľudstva i biosféry je ho treba nahradiť iným, udržateľnejším typom vývoja.

V roku 1987 prijalo *Valné zhromaždenie OSN* správu *Naša spoločná budúcnosť*, v ktorej sa trvalo udržateľný rozvoj (ďalej len TUR) definoval ako taký rozvoj, ktorý umožňuje uspokojovať potreby súčasných generácií bez toho, aby sa tým ohrozili možnosti budúcich generácií. O päť rokov neskôr túto definíciu prevzal aj náš zákon o životnom prostredí, ktorý ju navyše rozšíril o potrebu chrániť prírodu (ekosystémy) ako celok.

V júni 1992 sa v brazílskom *Rio de Janeiro* konala pamätná *Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji*, ktorá si vyslúžila prívlastok *Summit Zeme*. Životné prostredie a adekvátny rozvoj sa na nej považovali za dve strany tej istej mince. Za východisko z hroziacej globálnej rozvojovej krízy sa navrhol integrovaný prístup pod názvom **trvalo udržateľný rozvoj** (*angl. sustainable development*). Zmysel koncepcie trvalo udržateľného rozvoja je v hľadaní, podpore a uplatňovaní optimálneho vzťahu medzi ekonomickou, sociálnou a environmentálnou dimenziou rozvoja, medzi produktivitou a únosnou zaťažiteľnosťou prírodných systémov, ale aj **medzi ľudskou slobodou a zodpovednosťou**, efektívnou ekonomikou a solidaritou, uspokojovaním vlastných potrieb a poznáním, kedy spotrebujeme dosť, či dokonca priveľa. Desať rokov po *Summite Zeme* sa koncom leta 2002 uskutočnil v juhoafrickom Johannesburgu ďalší významný globálny summit, tentoraz pod názvom *Svetový summit o trvalo udržateľnom rozvoji*. Jeho účastníci sa mali možnosť oboznámiť aj s výsledkami 1. ročníka našej súťaže o najlepšiu študentskú esej.

TUR vychádza z určitých, všeobecne a dlhodobu platných princípov, riadi sa súborom kritérií a meria či vyhodnocuje sa prostredníctvom indikátorov. Za princípy TUR sa o.i. považujú princíp ekologický, ochrany biodiverzity a životodarných systémov, rozvoja ľudských zdrojov, ekoeфекtívnosť, rozumnej dostatočnosti, subsidiarity, vnútrogeneračnej i medzigeneračnej rovnosti, spravodlivého prístupu k zdrojom, prevencie a predbežnej opatrnosti, ale aj celostnosti, optimalizácie, rovnováhy, šetrnosti a solidarity. Za ešte komplexnejšiu a vnútorne menej rozpornú v porovnaní v koncepciu TUR sa považuje koncepcia trvalo udržateľného života (TUŽ), či lepšie povedané spôsobu života, žitia, existencie. Týka sa všetkých stránok života, a nielen niektorých parciálnych aspektov rozvoja. Rozvíjanie a uplatňovanie koncepcie (trvalo)udržateľného života/žitia je vedené snahou čo najviac sa priblížiť k ideálom humanizmu a harmónie s prírodou, založeným na úcte k životu ako aj k neživým zložkám prírody.

Od roku 1992 tvorí TUR, vďaka zákonu č. 17/1992 o životnom prostredí, súčasť nášho právneho systému. V októbri 2001 vláda SR a v apríli 2002 NR SR schválili *Národnú stratégiu trvalo udržateľného rozvoja SR*. O tri roky neskôr bola prijatá obdobná národná stratégia aj v ČR.

Viacere predchádzajúce anketové prieskumy potvrdili, že jednoznačne najpozitívnejšiu úlohu v tejto oblasti plnia mimovládne organizácie, okrem iných **REC, STUŽ, BROZ, Partnerství, Ekopolis, Greenpeace, Sosna, Priatelja Zeme, ČSOP, SZOPK, národné asociácie Rímskeho klubu** a ďalšie. Univerzity a akademické pracoviská na Slovensku i v Českej republike zohrávajú v príprave odborníkov na problematiku trvalo udržateľného rozvoja/života/žitia stále dôležitejšiu

úlohu. Podľa našich skúseností majú študenti o tento predmet značný záujem. V rámci SAV patrí medzi lídrov v tejto sfére výskumu a vedeckej výchovy, ako aj vo sfére popularizácie dosiahnutých vedeckých výsledkov *Geografický ústav SAV*.

Aktivity na podporu, resp. v intencióch udržateľného spôsobu života sme zaznamenali aj pred novembrom 1989, kedy bolo slovné spojenie (trvalo) udržateľný rozvoj/život u nás ešte úplne neznáme. Zásadný zlom v mnohých oblastiach života obyvateľov bývalého Československa, okolitých krajín, ba celej Európy a sveta však priniesol až **rok 1989** a obdobie, ktoré po ňom bezprostredne nasledovalo až do rozpadu Sovietskeho zväzu. Toto prelomové obdobie sa spája so slovnými spojeniami pád *Železnej opony*, koniec *Studenej vojny* či koniec *éry biopolárneho sveta*, v ktorej sme žili viac ako štyri predchádzajúce desaťročia. Pre národy strednej a východnej Európy - vrátane nás - sa rok 1989 spája najmä s opätovným získaním základných slobôd, ktoré patria k hlavným atribútom udržateľného spôsobu života. Menej sa už hovorí o tom, že **čím viac máme slobody, tým sa musíme správať zodpovednejšie – k okoliu i k sebe. Aj to patrí k základným princípom udržateľnosti a k ústredným témam 8. ročníka našej súťaže.**

Máme sa čím inšpirovať a na čo nadväzovať. Lacný optimizmus však nie je na mieste. Problémy, na ktoré poukázali a riešenia, ktoré navrhli svetové summity, alebo českí a slovenskí odborníci a aktivisti, rovnako ako hodnoty, ktoré sa snažia zachrániť a rozvíjať, sú u nás na okraji záujmu. Výskum, ktorý pred časom uskutočnila na reprezentatívnej vzorke verejnosti agentúra FOCUS pre potreby Regionálneho environmentálneho centra Slovensko (**REC**), dokumentoval minimálnu orientáciu našej verejnosti v problematike TUR. Životné prostredie, ktoré pred 20 rokmi „súťažilo“ s problematikou ľudských práv o prvú priečku v poradí najdôležitejších celospoločenských problém, sa v tomto rebríčku hlboko „prepadlo“ (a určite nielen preto, že sa vo väčšine ukazovateľov prostredie okolo nás objektívne zlepšilo). Naopak, do nevidaných rozmerov sa rozrástlo holdovanie bezduchému konzumu, plytkej zábave, nevkusy, egoizmu, násiliu a podobne, teda aktivitám, postojom a hodnotovým orientáciám, ktoré priamo protirečia princípom TUR/TUŽ. Hodnotiť uplynulé dve desaťročia jednostranne (len pozitívne, ale len negatívne) nie je zrejme celkom na mieste. Ale práve to vnáša do každého hodnotenia vzrušenie a robí ho zaujímavým. Aj preto sa tešíme na Váš pohľad i na to, ako ho dokážete formulovať.

8. ročníkom súťaže chceme okrem vyššie uvedených a ďalších výročí pripomenúť a podčiarknuť aj význam vzájomného prepojenia udalostí svetového, národného a miestneho významu, čím chceme podnietiť úvahy o vzájomnom vzťahu týchto troch geografických dimenzií a prihlásiť sa k heslu: Mysli globálne, konaj lokálne!

Veríme, že Vás táto téma osloví a inšpiruje k hľadaniu odpovede na otázku: ako ďalej? Tešíme sa na Vaše eseje a na konkrétne myšlienky, postrehy a návrhy v nich obsiahnuté.

Mikuláš Huba
(za organizátorov súťaže)

Tento ročník súťaže (vrátane finančnej odmeny víťazom) podporuje Agentúra na podporu výskumu a vývoja (APVV) v rámci tematickej priority 8.1. Aktivizácia talentovanej mládeže prostredníctvom regionálnych a národných súťaží a festivalov (GP č. LPP-0128-07)